

نقش فضای سبز محیط مدرسه در مسئولیت پذیری دانش آموزان

زهرا شمس^۱، سیدعباس زرگرچی^۲

^۱ فوق لیسانس، آموزش و پرورش ابتدایی، موسسه غیر انتفاعی آموزش عالی امام جواد (ع) یزد.

^۲ فوق لیسانس، معماری، موسسه غیر انتفاعی آموزش عالی امام جواد (ع) یزد.

نام نویسنده مسئول:

زهرا شمس

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۲/۱

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۴/۴

چکیده

در این مقاله سعی دارم که چگونگی نقش فضای سبز محیط مدرسه در مسئولیت پذیری دانش آموزان را بیان کنم و مشخص کنم که فضای سبز چگونه در مسئولیت پذیری دانش آموزان نقش پررنگی را ایفا میکند و چه کارهایی انجام بدهیم که احساس مسئولیت پذیری در دانش آموزان ارتقا پیدا کند و فضای سبز چه فوایدی در مدرسه دارد به نظر من با تقسیم دانش آموزان به گروه های مختلف و دادن مسئولیت های مختلف به دانش آموزان و انتخاب آنها براساس علایق و خلاقیت و پیشرفت آنها در هر زمینه به آنها مسئولیت بدهیم و این کار باعث می شود که دانش آموزان موفق تر و مسئولیت پذیر تر شوند و برای ایجاد فضای سبز بهتر در محیط مدرسه میتوان چند نفر را به عنوان همیار سبز انتخاب کرد یا براساس گروه بندی که دانش آموزان را انجام داده ایم به آنها آزمایش یا تکالیفی را واگذار نماییم و از هر گروهی که بتواند نتیجه ی آزمایش خود را در کلاس به دوستان خود بگوید تشکر کرده و امتیاز تشویقی به آنها می دهیم. و از جمله فواید فضای سبز در مدرسه میتوان به: ایجاد سایه جهت استفاده دانش آموزان در مواقع لزوم حفاظ در مقابل باد و باران، پناهگاه پرندگان، جذب انرژی و گرمای هوا و سرد نمودن آن توسط تبخیر تصفیه هوا و جذب گرد و غبار در محیط زیست، کمک به ثبات خاک و افزایش نفوذپذیری آب و هوا در آن، تأثیر مثبت در مناظر و دیدگاه ها حفاظت در مقابل سر و صدا کنترل انعکاس نورهای مزاحم و کنترل باران و اثرات مثبت روحی و روانی بر دانش آموزان هنگام مشاهده مناظر زیبای گیاهی و فضای سبز در مدارس. قابل ذکر است هرچه محیط پیرامون دانش آموزان زیباتر و دلنوازتر باشد و فضای سبز احداث شده دارای هماهنگی و نظم خاصی باشد در یادگیری بهتر دانش آموزان تأثیر بسزایی داشته و از لحاظ روحی رنگ سبز به آنها آرامش خاصی می دهد (ضرورت فضای سبز در مدارس، مجله ویستا)

واژگان کلیدی: فضای سبز - محیط مدرسه - مسئولیت پذیری.

مقدمه

متأسفانه در ایران مقدار تعدادی از ساختمانهای مدارس موجود به دلایل گوناگون صدمه دیده اند و با محیط نشاط انگیز علم و دانش تناسب چندانی ندارند در چنین مدارسی که فضای فیزیکی مدرسه و محیط حاکم بر روح و روان دانش آموزان باعث خستگی، بی نظمی، آلودگی و بی تمرکزگی دانش آموزان می-شود، تحقق اهداف در برنامه های تربیتی و آموزشی با شکل جدی روبرو است. همچنین انتقال پیام های تربیتی و رشد دهنده با سختی و به کندی صورت خواهد گرفت و شوق و رغبت یادگیری در دانش آموزان را به حداقل میرساند. (روش های بکارگیری فضای سبز در مدرسه جهت ارتقا یادگیری)

فطرت انسان به گونه ای است که تواناییهای بسیاری دارد و این تواناییها بدون ارتباط با زیباییهای طبیعی که در زندگی شهری که همان فضاهای سبز میباشند به افسردگی و خمودی میگراید و بالطبع در پرتو بهرهمندی از فضای سبز خلاقیت های انسان شکوفه میگردد. و انسان راه تکامل را در زندگی خود می پیماید.

فضای سبز و پارک بخشی از چهره مطلوب شهر را می سازد و یکی از نیازهای ضروری و پدیده های مطلوب زندگی شهرنشینی محسوب می شود. کیفیت و کمیت فضای سبز و پارک در بهبود شرایط محیط زیست نقش موثری دارد. رشد و توسعه روزافزون شهرها، عوارض مدرنیسم و زندگی شهرنشینی، محدودیت امکانات تفریحی، آلودگی هوا و صدا، فشارهای حاصل از کار روزانه و مشکلات تامین هزینه زندگی، آثار نامطلوبی در حیات سالم و فعالیت های اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و رفاهی شهرنشینان باقی می گذارد که با توسعه سریع فضاهای سبز دگرگونی های این عوامل نامطلوب انکارناپذیر می شود و احتیاجات مردم را در بهره برداری از امتیازات مفید این گونه مکان ها روزافزون می سازد. احداث فضای سبز به ویژه در شهرهایی که آب و هوای خشک دارند و از سرسبزی و هوای سالم برخوردار نیستند و آلودگی هوای تنفسی و صوتی سلامت شهرنشینان را تهدید می کند از اقدامات غیرقابل انکار مسئولین است در طراحی فضای سبز نه تنها باید اصول زیباشناسی و ویژگی های بومی مورد توجه قرار گیرد بلکه پیوندی از محیط طبیعی به محیط زیست بوده و سبب نزدیکی و ارتباط انسان با طبیعت باشد یکی از اصول مهم در ایجاد فضای سبز استفاده از درختان و درختچه های مناسب می باشد که علاوه بر پدیده تصفیه هوا در زیبایی هر چه بیشتر مناطق نقش به سزایی دارد. (فضای سبز شهری)

تعریف فضای سبز

در شرایط اقلیمی ایران حیاط مدارس مکانی جدای بنای مدرسه محسوب شده و ادامه طبیعی کلاس های درس نمی باشد. این بستر فاقد انسجام و هویت لازم بوده و به ارضای کامل نیازهای آموزشی، بازی و استراحت دانش آموزان نمی-پردازد. این در حالی است که در بسیاری از کشورهای دنیا به این بستر به عنوان عامل مجزا و مستقل از خود ساختمان مدرسه نگریسته نمی شود، بلکه به آن به مثابه عنصری مکمل از فرایند یادگیری و اوقات فراغت دانش آموزان در محیط باز توجه می شود. حیاط باز مدارس عرصه تعاملات و روابط قوی احساسی و ادراکی دانش آموزان تلقی شده و در علم روانشناسی به آن به عنوان بستر تخلیه انرژی و کسب مهارتها نگریسته میشود (عظمتی و نصیری، ۱۳۹۲)

عوامل موثر ایجاد فضای سبز:

- ۱- افراد از وضعیت فیزیکی و روحی مناسبی برخوردار می شوند.
- ۲- برقراری رابطه دوستی و نیز احساس و درک بهتر از موقعیت و شرایط اجتماعی نتیجه ی اجتماعی شدن افراد است.
- ۳- برای این که شاخص های اجتماعی را بهتر بشناسیم بایستی که ارزش های فردی را بهتر بشناسیم و در جهت تقویت آن بکوشیم.

۴- احساس خویشتاوندی و یا وحدت منافع و مسئولیت های اجتماعی در ما افزایش پیدا میکند و تقویت می شود. تاثیر فضای سبز در تامین آرامش، آسایش، امنیت روحی، ایجاد انگیزه و الهامات فکری و هنری، چنانچه اصول زیبا شناختی و طراحی منظر در طراحی لحاظ شده باشد چندین برابر افزایش می یابد. طراحی فضاهای شفا بخش در محوطه بیمارستان ها و احداث باغ های شفا بخش خود گواه بر این عملکرد قوی گیاهان است.

اهمیت فضای سبز از دیدگاه نیازهای اجتماعی و اوقات فراغت دانش آموزان:

آلودگی های ناشی از آمد و شد خودروها از قبیل منواکسید کربن (CO)، هیدرو کربن ها (HC) و... در شهرهای بزرگ اثرات جسمی شدیدی بر دانش آموزان داشته و خواهد داشت و باعث بروز بیماریهایی چون تنگی نفس و... خواهد شد در سالهای اخیر روش زندگی و نوع تفریحات و نیازهای اجتماعی دانش آموزان تغییر فراوان کرده و توسعه سریع شهرها در محیط زیست دگرگونی ایجاد نموده که به نوبه خود باعث تغییر شکل یافتن تفریحات آنان شده است. نیازهای اجتماعی نیز تحت تأثیر وضعیت اقتصادی و صنعتی قرار گرفته و فرم تازه ای یافته است. نیازهای افراد از محیط زیست به متغیرهای گوناگونی از قبیل سن، طبقه اجتماعی، فرهنگ و تجربیات، هدفها و روش زندگی روزانه بستگی دارد نیازهای فردی و گروهی متأثر از عوامل فوق است. بدین ترتیب نیازهای یک دانش آموز ابتدایی، راهنمایی و دبیرستانی با هم متفاوت است. حتی اگر نیازهای آنان واحد باشد باز نحوه دستیابی به این هدفها با هم تفاوت دارد، یعنی همه دانش آموزان در هر مقطعی می خواهند از فضای سبز استفاده کنند. تفریح دانش آموزان ابتدایی بیشتر دویدن و سر و صدا کردن است، در صورتی که دانش آموزان مقاطع بالاتر ترجیح می دهند از فضای سبز به عنوان مطالعه و تفریح آرام بهره گیری کنند و در گوشه ای بنشینند. توجه به مقطع و نیازهای روحی- روانی دانش آموزان بسیار حائز اهمیت است.

نقش فضای سبز در محیط مدرسه:

ایجاد سایه جهت استفاده دانش آموزان در مواقع لزوم
حفاظ در مقابل باد و باران، پناهگاه پرندگان، جذب انرژی و گرمای هوا و سرد نمودن آن توسط تبخیرتصفیه هوا و جذب گرد و غبار در محیط زیست،
کمک به ثبات خاک و افزایش نفوذپذیری آب و هوا در آن،
تأثیر مثبت در مناظر و دیدگاه ها
حفاظت در مقابل سر و صدا
کنترل انعکاس نورهای مزاحم و کنترل باران و اثرات مثبت روحی و روانی بر دانش آموزان هنگام مشاهده مناظر زیبای گیاهی و فضای سبز در مدارس.
قابل ذکر است هرچه محیط پیرامون دانش آموزان زیباتر و دلنوازتر باشد و فضای سبز احداث شده دارای هماهنگی و نظم خاصی باشد در یادگیری بهتر دانش آموزان تأثیر بسزایی داشته و از لحاظ روحی رنگ سبز به آنها آرامش خاصی می دهد (ضرورت فضای سبز در مدارس، مجله ویستا)

استانداردهای فضای سبز در مدارس:

توسعه و گسترش میزان فضای سبز در مدارس می تواند در افزایش سرانه فضای سبز شهرها نیز تأثیرگذار باشد. در کوششی که سازمانهای مختلف تفریحات، بهداشت، محیط زیست و... برای استاندارد کردن فضای لازم برای هر فرد و همچنین برای یافتن رقمی مناسب و استاندارد نموده اند، توانسته اند ارقامی چند به دست آورند. البته این ارقام کلی است و با توجه به متغیرهای هر محل تفاوت دارد. به طور مثال مساحت مورد نیاز فضای سبز در مدارس مناطق مختلف کشور متفاوت است.

مدرسه سبز:

مدرسه سبز فضایی است که براساس ایده حفظ منابع و صرفه جویی شکل گرفته است که هدف اصلی آن استفاده از امکانات موجود در محیط برای ایجاد مدرسه ای که اولاً به لحاظ تنظیم شرایط محیطی ایده ال و تامین کننده اسایش کاربرانش باشد و ثانياً دارا بودن جنبه آموزشی از طریق آموزش بصری باشد
در مدارس سبز در کنار آموزشها و مهارتهایی که طبق قوانین باید به دانش آموزان داده شود، به بچه ها و در مرحله بعد به والدین آنها مسائلی که آنها را با محیط زیست پیوند می زند، آموزش داده می شود و آنها هنگام آموزشهای معمولی نحوه مواجهه مسالمت آمیز با محیط زیست را هم آموزش می بینند. (اصول طراحی مدرسه سبز، ۱۳۹۲)

تعریف مسئولیت پذیری

مسئولیت‌پذیری از پنج عنصر اساسی تشکیل شده: صداقت، شفقت، احترام، انصاف، پاسخگویی و شجاعت. مسئولیت‌پذیری باعث اقتدار، قدرت، ترقی در زندگی می‌شود و عدم مسئولیت‌پذیری، فرد را دچار شرم، سرزنش از جانب دیگران می‌کند و قدرت و نفوذ افراد را از بین می‌برد.

به طور کلی مسئولیت‌پذیری یعنی توانایی پذیرش و به عهده گرفتن کاری که از کسی خواسته شده است، البته مسئولیت با وظیفه تفاوت دارد، وظیفه کاری است که یک نفر به دیگری محول می‌کند و باید حتماً انجام بگیرد. اما وقتی از کسی خواسته می‌شود مسئولیتی را بپذیرد، باید برای او کاملاً مشخص شود موضوع درخواست چه می‌باشد.

والدین باید در محیط خانه مسئولیت‌هایی را به کودکان خود بدهند تا کودکان خود مسئولیت‌پذیر شوند تا کودک در خانه که نقش او فرزند است بتواند کاری را که به او دادند به خوبی انجام بدهد و تا در مدرسه هم که نقش او دانش‌آموز می‌باشد بتواند به بهترین شکل ممکن کاری را که به او واگذار شده است را به نحو احسن انجام بدهد.

مسئولیت‌پذیری را از چه سنی به کودک آموزش دهیم؟

فرد خردسال هنگام کمک کردن به والدین احساس مفید بودن و شادی را از همان دوران کودکی به دست می‌آورد؛ به خصوص والدین شاغل باید احساس مسئولیت‌پذیری را در میان کودکان خود از همان ابتدا آغاز کنند. در سنین مهد کودک و دبستان باید خانواده‌ها با آرامش و مهربانی کودکان را در انجام وظایف خود یاری کنند و سپس با تشویق یا تنبیه میزان تلاش آن‌ها را نشان دهند. (باشگاه خبرنگاران جوان، ۱۳۹۹)

افزایش ارتقا مسئولیت‌پذیری دانش‌آموزان:

برای افزایش ارتقا مسئولیت‌پذیری در دانش‌آموزان باید به هر یک از دانش‌آموزان یک مسئولیت مشخص بدهیم که این کار باعث ایجاد نظم و انضباط خاصی میشود.

به طور مثال: به تعداد دانش‌آموزان یک کلاس به هر کدام از دانش‌آموزان طبق علاقه و خلاقیت و پیشرفت دانش‌آموز در آن زمینه به دانش‌آموزان مسئولیت می‌دهیم مسئولیت‌هایی که میتوانیم در یک کلاس درس به دانش‌آموزان بدهیم عبارتند از: یکی از دانش‌آموزان را به عنوان نماینده کلاس انتخاب میکنیم که نماینده کلاس موظف است که قبل از ورود معلم به کلاس از دانش‌آموزان بخواهد که به نظم در کلاس بنشینند و اگر دانش‌آموزی غیبت دارد به دفتر مدرسه و معلم کلاس اطلاع بدهد. و یکی از دانش‌آموزان را به عنوان مسئول نماز جماعت در کلاس انتخاب میکنیم که مسئول نماز جماعت در کلاس موظف است که وقت اذان به طور منظم یک صف بگیرند و به ترتیب بروند وضو بگیرند و به نمازخانه مدرسه بیایند و ایجاد نظم در کلاس به عهده ی مسئول نماز جماعت می‌باشد. و یکی از دانش‌آموزان را عنوان مسئول کتابخانه انتخاب میکنیم که مسئول کتابخانه موظف است تعداد کتاب‌هایی که دانش‌آموزان از کتابخانه میگیرند با ذکر نام و نام خانوادگی - کلاس - تاریخ گرفتن کتاب و تاریخ برگشتن کتاب در دفتری مخصوص یادداشت کنند. و یکی از دانش‌آموزان را به عنوان مسئول بهداشت انتخاب میکنیم که مسئول بهداشت موظف است که از دانش‌آموزان بخواهد که لیوان و صابون همیشه همراه داشته باشند و ناخن دانش‌آموزان را هر روز ببینند که کوتاه باشند و موهای دانش‌آموزان را هم ببینند که هم تمیز باشد و هم کوتاه. و یکی از دانش‌آموزان را به عنوان مسئول وسایل ورزشی انتخاب میکنیم که مسئول وسایل ورزشی موظف است که وسایل ورزشی را به تعداد دانش‌آموزان در ساعت ورزش به بچه‌ها بدهد و بعد اتمام ساعت ورزش تمام وسایل ورزشی را جمع کند و در جای خود بگذارد. و یکی از دانش‌آموزان را به عنوان مسئول شورای دانش‌آموزی انتخاب می‌کنیم که مسئول شورای دانش‌آموزی موظف است به صحبت و مشکلات دانش‌آموزان توجه کند و مشکلات و صحبت‌های دانش‌آموزان را به معاون و مدیر مدرسه بگوید و سعی بر حل مشکلات دانش‌آموزان نماید. و یکی از دانش‌آموزان را به عنوان مسئول صف قرار میدهم که مسئول صف موظف است از دانش‌آموزان بخواهد که با نظم در صف بایستند و به کتاب قرآن که در صف خوانده می‌شود توجه کنند و صحبت‌هایی که در صف گفته میشود گوش بدهند. و یکی از دانش‌آموزان را به عنوان مسئول موبکب برای زیارت عاشورا و صبحانه مشخص می‌کنیم که مسئول موبکب برای زیارت عاشورا و صبحانه موظف است که دانش‌آموزانی که صدای خوبی دارند و علاقه به خواندن زیارت عاشورا دارند را انتخاب

کند و هر روز یکی از دانش آموزان زیارت عاشورا را بخواند و موظف است که از بچه ها بخواهد که با نظم بر سر سفره ی صبحانه بنشینند و حقوق یکدیگر را رعایت کنند. ویکی از دانش آموزان را به عنوان مسئول برنامه های شاد مشخص می کنیم که مسئول برنامه های شاد موظف است که هماهنگی های لازم را انجام بدهد برای ایجاد جشن هایی مانند جشن ۲۲ بهمن. جشن عید غدیر. جشن عید امام زمان جشن روز معلم و... ویکی از دانش آموزان را به عنوان مسئول تئاتر و نمایش و سرود مشخص میکنیم که موظف است افرادی که علاقه و استعداد به این زمینه ها دارد مشخص کند و اطلاع بدهد تا از آن ها استفاده شود. ویکی از دانش آموزان به عنوان مسئول فضای سبز مدرسه قرار می دهیم که مسئول فضای سبز در مدرسه موظف است از دانش آموزان بخواهد که در حفظ فضای سبزی که در مدرسه هست بکوشند و فضای سبز خود را تمیز نگه بدارند چمن ها و گل های مدرسه را نچینند از روی آنها راه نروند- بر روی درختان یادگاری ننویسند- از سایه درختان استفاده کنند -زباله خود را نزدیک چمن و گل و گیاه مدرسه نگذارند و زباله خود را به سطل زباله بیندازند. و... که هر کدام از این مسئولیت ها باعث می شود که فرد احساس خوبی داشته باشد و سعی کند که هر روز بهتر از روز قبل بتواند کار خود را به نحو احسن انجام بدهد. و قطعاً کسی که مسئولیتی را به عهده میگیرد قطعاً کار خود را با نظم و دقت مشخصی انجام میدهد.

ما باید درک کنیم که استقلال با عمل فکری - یعنی انتخاب نگاه کردن به جهان از طریق چشمان خودمان - و انتخاب آگاهانه ارزشهایی که ما را راهنمایی می کند ، آغاز می شود ، نه اینکه به طور منفعل آنها را از دیگران بپذیریم. مسئله خود مسئولیت پذیری ، به گفته براندن ، در دنیای مدرن فوریت های جدیدی به دست آورده است ، که در آن کار ذهن جایگزین کار عضلات شده است. ساختارهای اقتدارگرا و سلسله مراتبی جای خود را به ساختارهای ارتباطی بازتر و ارتباطی می بخشند. (کتاب مسئولیت پذیری اثر ناتانیل براندن)

کودک باید درک کند که قرار نیست هر چه او می خواهد فوراً در اختیارش قرار گیرد. .. این الگو باید از کودکی آغاز شود و تا نوجوانی و جوانی شکل بگیرد. .. لازم است او به مرور بفهمد که برای برآورده شدن خواسته هایش باید تلاش کند. کسی که فضای خواستن را درک نکرده یا خواسته هایش بدون این که قدمی در جهت آن ها بردارد برآورده شده به معنی واقعی مصرف کننده بوده و احساس می کند زندگی و اجتماع به او بدهکار است. .. البته توجه بیش از حد والدین به خواسته های فرزندان معمولاً به دلیل محرومیت هایی است که خود تجربه کرده اند. (کتاب مسئولیت پذیری اثر عبدالحسین رفعتیان)

تاثیرات مسئولیت پذیری در دانش آموزان:

مسئولیت پذیری با پیشرفت تحصیلی کودکان تاثیر مستقیم دارد ، دانش آموزانی که مسئولیت پذیر باشند در درس های خود موفق تر هستند زیرا: به تعهد خود عمل می کنند -با نظم هستند -هر چیزی را سر جای خود و سر وقت خود انجام می دهند -اگر کاری را قبول کنند سعی میکنند به بهترین نحو ممکن آن را انجام بدهند -در کارهای خود برنامه دارند و بدون برنامه کاری را انجام نمیدهند -برای وقت خود ارزش قائل هستند - به خود و دیگران احترام می گذارند و برای انجام کارها پشتکار بسیار خوبی دارند. کسی که مسئولیت پذیر باشد همیشه کتاب مطالعه میکند و از تجربیات دیگران استفاده میکند که بتواند کار خود را بهترین نحو ممکن انجام بدهد و افراد مسئولیت پذیری خلاقیت دارند و سعی میکنند کارها را انجام بدهند که افراد بیشتر به آن جذب بشوند

نتیجه مسئولیت پذیری:

دانش آموزان مسئولیت پذیر در برخورد با مشکلات راحت تر می توانند با مشکلات خود کنار بیایند و سریعتر می توانند راه حلی برای رفع مشکل خود پیدا کنند و کمتر دچار دغدغه و نگرانی میشوند این دانش آموزان بخاطر انعطاف پذیر بودن خود یعنی وقتی مشکلی برایشان به وجود می آید به جای غصه خوردن سریع با مشکلات زندگی و دغدغه های روزمره شان کنار می آیند و همیشه هر موقع برای آنها مشکلاتی به وجود می آید میگویند مشکلات شکلات های زندگی هستند و همین شکلات ها هستند که باعث میشود انسان در زندگی قوی بشود و بتواند با صبر و حوصله آنها را حل کند دانش آموزان مسئولیت پذیر با دیگران روابط اجتماعی خیلی خوبی دارند و همیشه سعی میکنند که از راهنمایی و نصیحت دیگران استفاده کنند و از راهنمایی و نصیحت دیگران

نیز ناراحت نمیشوند بلکه بسیار خوشحال میشوند که کسی به آنها پند و اندرز دهد و هیچ گاه دوست ندارند چیزی را خودشان تجربه کنند بلکه دوست دارند از تجربیات دیگران استفاده کنند تا در تمام مراحل زندگی شان نیز سربلند و موفق باشند. و این دانش آموزان از این که بتواند کاری که به آنها واگذار شده است را به نحو احسن انجام دهند و لبخند را به کسی هدیه بدهند احساس خوشحالی و غرور می کنند.

محیط مدرسه:

بعد از محیط خانه و خانواده، بیشترین سطح ارتباط را با کودکان محیط های آموزشی به تعامل می گذارد و حس تعلق به مکان عامل های اساسی در پیوند دانش آموز با محیط آموزشی شوق بازگشت به مدرسه و ماندن در آن فراهم آورده، از طرفی دیگر کمبود سطح کمی و کیفی فضای سبز محیط های آموزشی مدارس امروز در کشور ما، این محیط ها را به مکانی بی روح با مصالح و ساختمان های غیرجذاب برای کودکان بدل ساخته است .

رابطه ای معنادار بین ارتباط با فضای سبز مدرسه در سطوح مختلف آن از جمله: "ارتباط حسی با فضای سبز"، "مشارکت در خلق فضای سبز" و "ارتباط آموزش محور با فضای سبز"، با حس تعلق به مدرسه در کودکان برقرار است. ارتباط حسی با فضای سبز با ایجاد درگیری مستقیم (با تمام حواس ادراکی) و تجربه مدار با محیط، باعث تسلط شناختی بر مکان می شود که خود از عوامل ایجاد حس خودی بودن و تعلق به مکان است. مشارکت در خلق فضای سبز حس تملک فضایی و عزت نفس را در کودکان تقویت می کند که پیوند با مکان را راحت ترمی کند. ارتباط آموزش محور با فضای سبز نیز از دیگر مواردی است که در آن فضای بیرون و طبیعت به عنوان محیط آموزشی و یا حتی منبع آموزش و یادگیری مطرح است. (نقش فضای سبز محیط های آموزش کودکان در تقویت حس تعلق به مکان)

چگونگی نقش فضای سبز مدرسه در ایجاد مسولیت پذیری دانش آموزان:

باید از بین دانش آموزان یک کلاس یا مدرسه تعدادی از دانش آموزان را باید به عنوان همیار سبز معرفی کنیم و امید داریم که با اجرای این طرح آموزشی با همکاری و تعامل میان این سازمان و اداره آموزش و پرورش در طول سال استمرار خواهد داشت. و افرادی که به عنوان همیار سبز معرفی و اعلام می شوند برای آنها کلاس هایی بگذاریم و موضوعات گوناگونی مانند شناخت گونه های مختلف گیاهی، بستر کاشت، آفات و بیماریها، نحوه حفظ و نگهداری، تکثیر و پرورش و ... به دانش آموزان بگوییم. شرکت در این کلاس ها حس مسولیت پذیری و توجه به محیط زیست در دانش آموزان تقویت میشود و در حفظ هر چه بهتر فضای سبز خود می کوشند.

تاثیرات فضای باز و فضای سبز مدارس بر ارتقاء توانایی های دانش آموزان و همچنین یافتن ویژگیهای مطلوب و کارا، موثر در طراحی فضای سبز مدارس از دیدگاه دانش آموزان، به تفکیک جنسیت، در جهت ارتقاء یادگیری و انگیزش تحصیلی می باشد. برای این که دانش آموزان به فضای سبز علاقه مند بشوند باید به هر یک از دانش آموزان یک مسولیت مشخص در خصوص فضای سبز بدهیم برای مثال: دانش آموزان کلاس را به چند گروه تقسیم میکنیم و از هر گروه می خواهیم که به دلخواه اسم یک گل یا گیاهی را که دوست دارند برای گروه خود انتخاب کنند برای مثال گل مریم - گل شقایق - گل محمدی - گل رز. سپس از هر گروه می خواهیم که یک گیاهی را در خانه بکارند و مراحل کاشت آن گیاه را یادداشت کنند و سر کلاس برای دوستان خود بگویند برای مثال کاشت لوبیا-عدس-گندم - ماش. حال این بار که هر گروهی کار خود را سر کلاس ارائه دادند از هر گروه میخواهیم یک آزمایش ساده در خانه انجام بدهند برای انجام آزمایش ابتدا تعدادی دانه لوبیا را بر میداریم و آنها را به مدت دو شب در ظرفی می خیسانیم سپس لوبیا را به دو قسمت تقسیم میکنیم تعدادی را در پارچه نازک می گذاریم و پشت پنجره قرار می دهیم و تعدادی را هم در پارچه نازک قرار میدهیم و در یخچال میگذاریم و چند روزی صبر می کنیم سپس به این نتیجه می رسیم که پارچه لوبیایی که در پشت پنجره بوده است کاملاً رشد نموده است و پارچه لوبیایی که در یخچال بوده است هیچ رشدی نداشته است و به این دلیل بوده است که پارچه ای که در پشت پنجره بوده است به دلیل نور کافی و هوای مناسب رشد نموده است و پارچه لوبیایی که در یخچال بوده است به این دلیل که در محیط بسته و خنک بوده است رشدی نکرده است و در آخر از گروه هایی که توانسته اند نتیجه آزمایش خود را به خوبی در کلاس به بچه ها بگویند تشکر کرد و آنها را تشویق میکنیم.

و بهتر است که در روز ۱۵ اسفند که روز درختکاری است از هر گروه بخواهیم که به روش قلمه زدن گل حسن یوسف یا گل شمعدانی را در خانه بکارند و هر گروه نتایج کاشت خود را در کلاس به دوستان خود ارائه بدهد.

و همچنین از هر گروه بخواهیم که در این روز هر کسی یک مسئولیت مشخصی را به عهده بگیرد و با کمک و مشارکت هم بتوانند یه گیاه یا گل در حیاط مدرسه بکارند و هر کدام از دانش آموزان یک کاری را بر عهده بگیرد برای مثال: یکی از دانش آموزان مسئول آوردن دانه یا بذریه گیاهی باشد یکی از دانش آموزان مسئول آوردن وسایل جانبی به مدرسه مانند بیل - کلنگ - ظرفی برای آب دادن به گیاه باشد و یکی از دانش آموزان مسئول کاشت گیاه باشد و یکی از دانش آموزان مسئول آب دادن به گیاه باشد و تمام این کارها و مسئولیت ها و تکالیف باعث میشود که دانش آموز با مراحل کاشت گیاه و عواملی که یک گیاه و گل به آن نیاز دارد مانند نور خورشید - آب و هوای مناسب - آب کافی و کود کافی آشنا شود.

نتیجه گیری

با توجه به فضای سبز در نشاط و سرگرمی دانش آموزان موثر است ضرورت دارد که فضاهای آموزشی مملو از گل و گیاهان شود در فضای باز آموزشی استفاده از مکانهایی برای نشستن و انجام کارهای گروهی و گرد همایی دانش آموزان می تواند بر یاد گیری تاثیر گذار باشد این در حالی است که انعطاف پذیری فضاهای باز آموزشی با قابلیت ایجاد فضاهایی مطلوب برای دانش آموزان مختلف با روحیات متفاوت یکی از مهمترین آیتم های فضای باز از جانب معلمان شناخت فضاهای باز از حالت تک عملکردی خارج شده و قابلیت انعطاف پذیری داشته باشد وجود آلاچیق و نمایشگاه های موقت در داخل حیاط مدرسه و استفاده زیاد از گیاهان و فضای سبز علاوه بر تلطیف هوا تاثیر زیادی در افزایش میزان یادگیری دانش آموزان دارد.

اگر به دانش آموزان احساس مسئولیت داده شود قطعاً موفق تر خواهند بود و در حفظ بهتر گیاهان و درختان مدرسه بهتر میکوشد و فضای سبز محیط مدرسه خود را مانند محیط خانه خود تمیز نگه میدارد.

و در آخر نتیجه ی تحقیق و مطالعه در این مقاله:

پرورش مسئولیت پذیری دانش آموزان، با ارزش ترین هدیه ای است که می توان به آن ها داد. این یعنی آن ها می توانند از خود مراقبت کنند و در آینده افرادی مسئولیت پذیر و متعهد بار باشند. آموزش مسئولیت پذیری به دانش آموزان مثل آموزش شنا کردن به آن ها به جای بر دوش کشیدن آن ها در گرداب مشکلات زندگی صورت می گیرد. در این صورت نه تنها شخص متعهدی بار می آید بلکه از حجم زحماتی که شخص می تواند برای دیگران در آینده ایجاد کند، کاسته می شود. لذا آموزش مسئولیت پذیری در سنین مدرسه امری قابل توجه است.

بهترین پیشنهاد و تکالیف درسی من برای درس علوم دانش آموزان این است که خود دانش آموز دانه را بکارد و متوجه شود و به این نتیجه برسد که برای کاشت گیاه باید نور کافی - آب کافی و خاک مناسب و اکسیژن داشته باشد که گیاه بتواند به رشد کافی برسد و این کار باعث می شود که دانش آموز از همان اول کاشت ریشه ی آن را اندازه گیری کند و کاشت و رشد و نمو گیاه را عیناً ببیند و بررسی کند. و وقتی که دانش آموز ببیند که مسئولیتی که معلم به او واگذار نموده است را توانسته است به خوبی انجام دهد احساس خوشحالی و غرور می کند و همچنین زمینه ی پیشرفتی برای دانش آموز می شود که بتواند در برابر کارها مسئولیت پذیر تر باشد و بتواند کارها را با دقت بیشتری انجام بدهد.

منابع و مراجع

- [۱] براندن، ناتانیل (۱۳۹۸)، مسئولیت پذیری، انتشارات شباهنگ
- [۲] رفعتیان، عبدالحسین (...), مسئولیت پذیری، انتشارات قطره
- [۳] منصور، شیروان (...), ضرورت ایجاد فضای سبز در مدارس، مجله ویستا
- [۴] حیدریان، سارا و نصرالهی، نازنین و وثیق، بهزاد، (۱۳۹۲)، روش های بکارگیری فضای سبز در مدرسه جهت ارتقا یادگیری، ایلام
- [۵] عظمتی و نصیری، (۱۳۹۲) اصول طراحی مدرسه سبز
- [۶] فرهمند، مژگان و کشتکاران، پری ناز، (۱۳۹۲)، اصول طراحی مدرسه سبز
- [۷] چگونه مسئولیت پذیری را در کودکان افزایش دهیم؟، (۱۳۹۹)، باشگاه خبرنگاران جوان
- [۸] سیاوش پور، بهرام و شادلوچهرمی، مجتبی و نودهی، حسن، (..)، فصلنامه علمی-پژوهشی علوم محیطی، شیراز